

Psychologiczne charakterystyki elektoratów

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W ciągu niemal czterech lat, które minęły od ostatnich wyborów parlamentarnych, na scenie politycznej nie zaszły zasadnicze zmiany. Wyraźną przewagę nad konkurentami zdołało zachować Prawo i Sprawiedliwość. Stabilne pozostaje poparcie dla Platformy Obywatelskiej, drugiej siły politycznej. Pozostałe ugrupowania mają już znacznie mniej zwolenników. Główne partie pozostawiają niewiele miejsca dla nowych inicjatyw politycznych. Po obiecującym debiucie na scenie politycznej, stopniały notowania Wiosny. Wysokie poparcie dla rządzącego ugrupowania oraz brak wyraźnych zmian w układzie preferencji partyjnych wiążą się m.in. z dobrą sytuacją ekonomiczną i poprawą poziomu życia w ciągu ostatnich czterech lat. Dodatkowo demobilizująco na przeciwników obecnej władzy może działać zwątpienie w sukces wyborczy: odczuwalne, a często artykułowane wprost w obozie opozycji przekonanie, że zwycięstwo rządzącej partii w nadchodzących wyborach jest już przesądzone.

Podobnie jak w latach ubiegłych (ostatnio w roku 2015), porównaliśmy elektoraty partii cieszących się największym poparciem społecznym pod względem wybranych cech i nastawień psychicznych oraz sporządziliśmy ich psychologiczne charakterystyki¹. W analizach uwzględniliśmy także osoby zamierzające głosować, ale niezdecydowane, kogo poprzeć, oraz niegłosujących.

Przedmiotem naszego zainteresowania były następujące zjawiska psychologiczne:

- ◆ **optymizm – pesymizm**, wyrażający się w ocenach i prognozach dotyczących sytuacji w kraju i własnej;
- ◆ **skłonność do współpracy**, polegająca na wierze w możliwość kształtowania nieantagonistycznych stosunków międzyludzkich i oparta na zaufaniu do innych ludzi;
- ◆ **paranoiczne myślenie o polityce**, wyrażające się w przekonaniu o istnieniu ukrytych sił kierujących światem i wierze w tzw. spiskową teorię dziejów;
- ◆ **autorytaryzm**, polegający na przeświadczeniu o występowaniu hierarchicznej organizacji stosunków międzyludzkich, wierze w skuteczność rozwiązań opartych na sile i przekonaniu o konieczności podporządkowania się autorytetom;
- ◆ **anomia**, rozumiana jako doświadczenie braku sensu, zagubienia w świecie społecznym, niepewność co do obowiązujących w nim wartości i reguł;
- ◆ **alienacja polityczna**, oznaczająca poczucie wyobcowania ze świata polityki, braku wpływu na tę sferę oraz nieufność wobec mechanizmów i elit politycznych.

---

¹ Zagregowane dane pochodzą z dwóch badań „Aktualne problemy i wydarzenia” (348 i 349) przeprowadzonych metodą wywiadów bezpośrednich (face to face) wspomaganymi komputerowo (CAPI), na reprezentatywnych próbach losowych dorosłych mieszkańców Polski. Badanie 348 zrealizowano w dniach 16–23 maja 2019 roku na próbie liczącej 1138 osób, badanie 349 – w dniach 6–13 czerwca 2019 roku na próbie 1115 osób.

Nasilenie wyżej wymienionych postaw psychologicznych badaliśmy przy użyciu skal konstruowanych każdorazowo na podstawie kilku pytań ankiety. Wykorzystanie takich skal pozwala na przedstawienie otrzymanych wyników w formie syntetycznych wskaźników. Ich omówienie poprzedzamy prezentacją procentowych rozkładów odpowiedzi na pytania tworzące skalę i średnich na skalach – dla ogółu ankietowanych.

OPTYMIZM VS. PESYMIZM W OPINIACH O SYTUACJI WŁASNEJ I KRAJU

Wskaźnik optymizmu–pesymizmu powstał na podstawie odpowiedzi na mierzące nastroje społeczne pytania dotyczące: ocen i prognoz ogólnej sytuacji w kraju, sytuacji gospodarczej, politycznej, sytuacji w zakładzie pracy oraz poziomu życia rodziny. Skala optymizmu–pesymizmu przybiera wartości od 0 do 2. Im wyższa wartość na skali, tym większe nasilenie pesymizmu.

Wśród ogółu badanych sumaryczny wskaźnik optymizmu–pesymizmu wyniósł 0,78 i był znacząco niższy nie tylko niż cztery lata temu (0,97)², ale także we wszystkich uwzględnionych w badaniu okresach poczynając od roku 1996. Oznacza to, że nastroje społeczne są obecnie wyraźnie lepsze niż rejestrowane w latach dziewięćdziesiątych i na początku minionej dekady, a także istotnie lepsze niż notowane przed pięcioma i dziewięcioma laty. Wzrost optymizmu wynika przede wszystkim z poprawy opinii o stanie gospodarki oraz polepszenia ocen poziomu życia. Poprawa dotyczy jednak wszystkich aspektów ocen i prognoz.

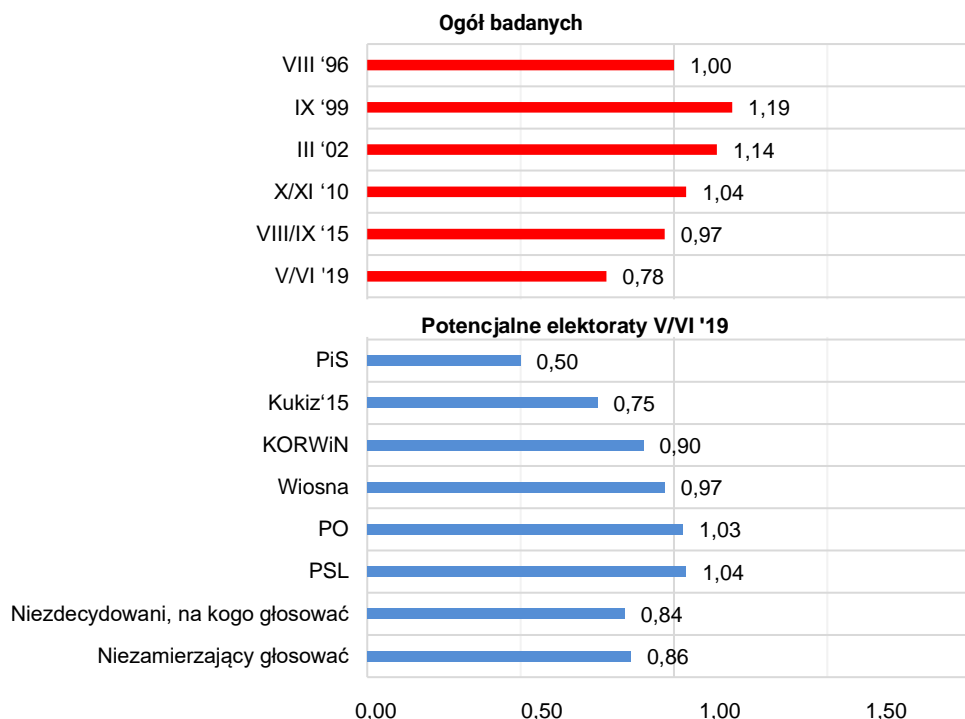
---

² Zob. komunikat CBOS „Psychologiczne charakterystyki elektoratów partyjnych”, październik 2015 (oprac. B. Roguska).

TABELA 1

Oceniane kwestie	Oceny	Wskazania respondentów według terminów badań					
		VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19
		w procentach					
Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	W dobrym	40	30	16	32	30	50
	W złym	40	61	70	54	47	34
	Trudno powiedzieć	19	9	14	14	23	16
Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Poprawi się	20	13	9	16	20	31
	Nie zmieni się	50	44	43	47	48	41
	Pogorszy się	19	37	40	31	19	15
	Trudno powiedzieć	11	6	7	6	13	13
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce?	Dobra	15	9	6	12	11	27
	Ani dobra, ani zła	45	36	37	35	37	31
	Zła	26	45	46	48	46	35
	Trudno powiedzieć	13	10	11	5	6	7
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?	Dobra	19	10	3	20	26	53
	Ani dobra, ani zła	41	27	18	41	36	28
	Zła	33	60	65	35	32	13
	Trudno powiedzieć	7	4	4	4	6	6
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy?	Dobra	36	27	29	53	60	70
	Ani dobra, ani zła	26	33	32	30	27	20
	Zła	36	37	36	15	12	8
	Trudno powiedzieć	2	3	3	2	1	2
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	poprawi się	18	12	12	16	19	24
	nie zmieni się	52	51	57	54	45	47
	pogorszy się	12	24	18	22	21	14
	Trudno powiedzieć	17	13	14	8	15	15
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	poprawi się	24	15	12	22	22	32
	nie zmieni się	50	42	49	47	50	44
	pogorszy się	14	35	29	23	14	13
	Trudno powiedzieć	12	9	10	7	14	11
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	poprawi się	22	20	9	23	21	25
	nie zmieni się	49	49	56	57	61	61
	pogorszy się	19	23	27	14	9	6
	Trudno powiedzieć	10	8	8	6	9	8
Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	dobrze	24	22	18	43	51	69
	ani dobrze, ani źle	54	52	54	42	40	27
	źle	21	26	28	14	9	4
	Trudno powiedzieć	1	0	0	0	0	0
Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	lepiej	20	16	12	21	21	27
	tak samo jak obecnie	48	49	52	53	59	55
	gorzej	18	26	27	19	9	8
	Trudno powiedzieć	14	9	9	7	11	10

RYS. 1. Wskaźnik optymizmu – pesymizmu na skali od 0 (maksymalny optymizm) do 2 (maksymalny pesymizm)

Elektoraty partyjne bardzo wyraźnie różnią się na skali optymizmu–pesymizmu. Zdecydowanie największymi optymistami są zwolennicy rządzącej partii. Wyraźnie lepiej niż pozostałe elektoraty postrzegają sytuację w kraju zwolennicy Kukiz'15. Najgorsze nastroje panują wśród zdeklarowanych wyborców PSL, PO i Wiosny. Poziom pesymizmu w elektoratach tych ugrupowań jest istotnie większy niż wśród niezdecydowanych, na kogo głosować, oraz biernych politycznie – niezamierzających uczestniczyć w wyborach parlamentarnych. Co ciekawe, cztery lata temu to właśnie niezdecydowani i niegłosujący, obok zwolenników Kukiz'15, należeli do największych pesymistów. Najlepsze nastroje rejestrowaliśmy wówczas w elektoracie Nowoczesnej Ryszarda Petru i PO.

SKŁONNOŚĆ DO WSPÓŁPRACY

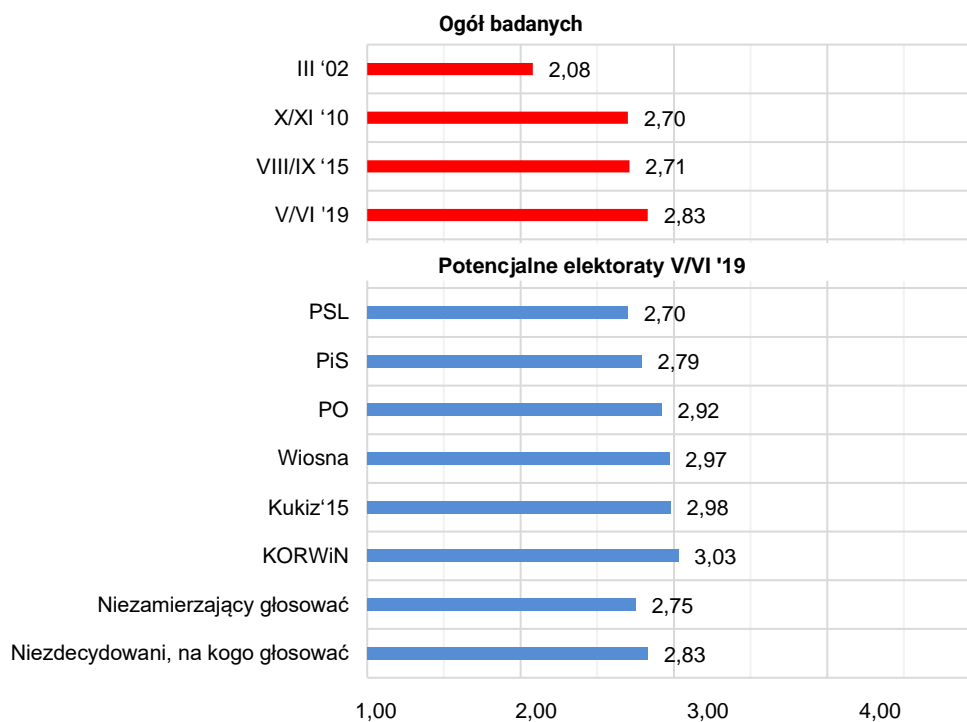
Wskaźnik skłonności do współpracy powstał na podstawie pięciu pytań ankiety. Wartości na skali mierzącej nasilenie tej postawy mieszczą się w zakresie od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym większa skłonność do kooperacji i gotowość zaufania ludziom. W całym społeczeństwie przeważają postawy nieufności do ludzi i niechęci do współpracy. Niemniej jednak w ciągu ostatnich czterech lat wartość wskaźnika skłonności do współpracy wzrosła, co oznacza, że Polacy w nieco większym stopniu wierzą w możliwość nieantagonistycznych stosunków międzyludzkich i opartej na zaufaniu do innych ludzi kooperacji.

TABELA 2

Czy zgadza się Pan(i) czy nie zgadza z następującymi opiniami:	Zgadzam się				I zgadzam się, i nie zgadzam się				Nie zgadzam się				Trudno powiedzieć			
	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19
	w procentach															
– człowiek pozostawiony sam sobie jest bezradny i nieszczęśliwy	77	69	63	59	9	13	17	18	13	17	18	21	1	1	1	2
– tam, gdzie jedni zyskują, inni muszą zawsze coś stracić	79	67	63	56	8	12	15	15	11	19	20	26	2	1	1	3
– jeśli człowiek wejdzie z kimś w spółkę, to prędzej czy później musi się to źle skończyć	49	46	43	39	21	19	19	17	25	32	36	40	5	3	2	4
– gdy ktoś ma poważne kłopoty, nikt nie troszczy się o to, co się z nim dzieje	65	50	46	39	13	16	18	17	20	33	34	41	2	1	2	3
– jeśli człowiek nie ma się na baczności, inni to wykorzystają	85	78	78	73	8	12	11	15	4	9	10	9	2	1	1	3

CBOS

RYS. 2. Wskaźnik skłonności do współpracy na skali od 1 (mała) do 5 (duża)

Pod względem skłonności do współpracy badane elektoraty można podzielić na dwie grupy. Ponadprzeciętnie dużym zaufaniem do ludzi i skłonnością do współpracy charakteryzują się sympatycy partii KORWIN, Kukiz'15, Wiosny oraz PO. Wskaźnik gotowości do współpracy w elektoratach PiS i PSL kształtuje się na istotnie niższym poziomie. Wśród niezdecydowanych, na kogo głosować, oraz wśród biernych politycznie wartości tego wskaźnika nie przekraczają przeciętnej dla całego społeczeństwa.

PARANOJA POLITYCZNA

Skala mierząca nasilenie tej postawy została skonstruowana na podstawie dwóch pytań ankiety. Przyjmuje ona wartości od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym silniejsza tendencja do spiskowego postrzegania polityki.

Wśród ogółu badanych nasilenie postawy określanej jako paranoja polityczna jest znacząco mniejsze niż cztery lata temu. Podobny poziom wskaźnika obrazującego skłonność do myślenia o polityce w kategoriach spisku notowaliśmy w roku 2010, a wcześniej – w 1996.

TABELA 3

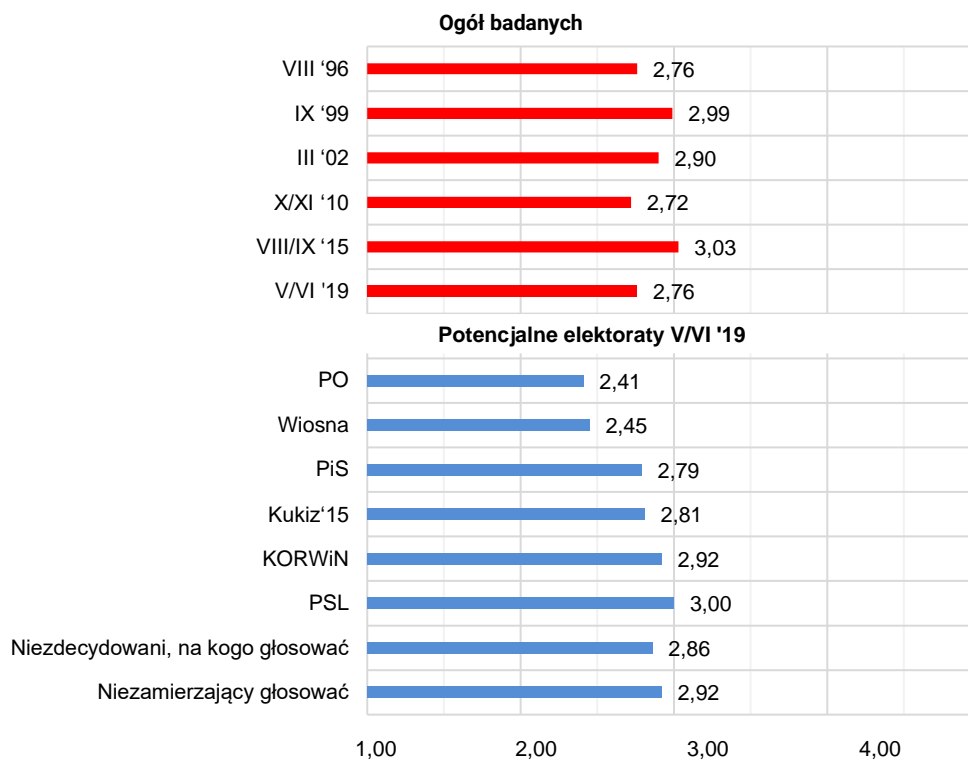
Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:	Zgadzam się						Nie zgadzam się						Trudno powiedzieć					
	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19
	w procentach																	
– to nie rząd nami rządzi; ci, co naprawdę nami sterują, nie są w ogóle znani	36	49	44	39	51	36	45	36	39	46	38	48	19	15	18	15	10	16
– ci, którzy twierdzą, że istnieją na świecie potężne, ukryte siły spiskujące przeciwko Polsce, mają wiele racji	24	33	27	27	37	31	53	49	50	57	47	52	22	18	23	16	16	17

Biorąc pod uwagę nasilenie postawy określanej jako paranoja polityczna, badane elektoraty dzielą się na dwie grupy. Przekonanie o istnieniu ukrytych sił, sterujących społeczeństwem i spiskujących przeciwko Polsce, jest najmniej rozpowszechnione wśród zwolenników PO oraz sympatyków Wiosny. Postrzeganie polityki jako gry zakulisowych sił jest bardziej charakterystyczne dla sympatyków PSL, ugrupowania KORWIN, Kukiz'15 oraz PiS.

Wśród osób niemających sprecyzowanych preferencji partyjnych oraz wśród niezamierzających głosować poziom paranoi politycznej jest nieco większy niż przeciętnie wśród ogółu badanych.

RYS. 3. Wskaźnik paranoi politycznej na skali od 1 (niski poziom) do 5 (wysoki poziom)

AUTORYTARYZM

Wskaźnik autorytaryzmu został skonstruowany na podstawie trzech pytań ankiety. Nasilenie tej postawy przybiera na skali wartości od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najniższy poziom autorytaryzmu, a 5 – najwyższy.

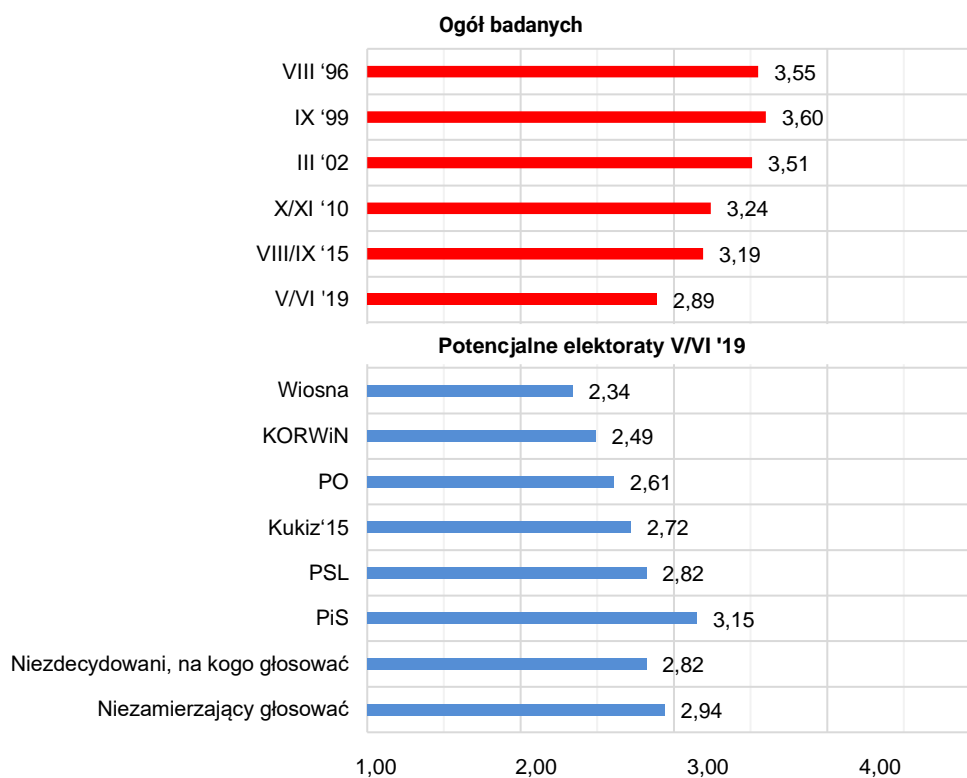
TABELA 4

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:	Zgadzam się						Nie zgadzam się						Trudno powiedzieć					
	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19
	w procentach																	
– każdy dobry kierownik, aby zyskać uznanie i posłuch, powinien być surowy i wymagający wobec ludzi, którzy mu podlegają	61	66	58	49	46	35	34	30	37	45	50	59	5	4	4	6	4	6
– jak się dobrze zastanowić, to trzeba przyznać, że istnieją na świecie tylko dwa typy ludzi: silni i słabi	61	62	61	52	49	41	31	32	31	41	46	53	9	6	8	7	5	6
– silny przywódca może więcej zrobić dla kraju niż ustawy, dyskusje, konsultacje	67	70	69	63	65	51	23	22	23	29	28	39	10	8	8	8	7	10

Rozkłady opinii w kwestiach, które posłużyły do utworzenia wskaźnika oraz jego wartość dla całej populacji, wskazują, że wiara w skuteczność rozwiązań opartych na sile oraz w konieczność podporządkowania się autorytetom jest obecnie najniższa, biorąc pod uwagę wszystkie analizowane okresy.

CBOS

RYS. 4. Wskaźnik autorytaryzmu na skali od 1 (niski poziom) do 5 (wysoki poziom)

Zdecydowanie największym nasileniem postaw autorytarnych wyróżniają się zwolennicy PiS. Najmniej autorytarni są potencjalni wyborcy Wiosny, ugrupowania KORWIN oraz PO. Zbliżonym do przeciętnego w całym społeczeństwie poziomem autorytaryzmu charakteryzują się sympatycy Kukiz'15 i PSL.

Osoby niezdecydowane, na kogo głosować w nadchodzących wyborach, oraz bierne politycznie nie wyróżniają się pod względem nasilenia postaw autorytarnych. Są one wśród nich stosunkowo umiarkowanie rozpowszechnione.

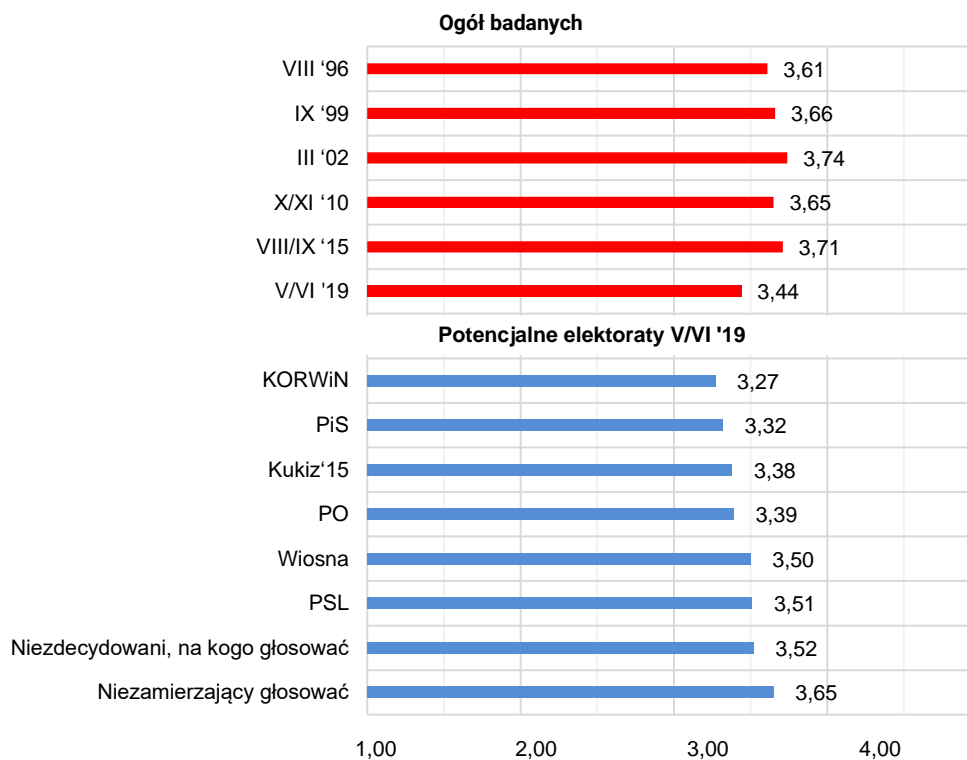
ANOMIA

Wskaźnik anomii został zbudowany na podstawie trzech pytań ankiety. Na skali mierzącej nasilenie tej postawy przyjmuje on wartości od 1 do 5. Im wyższa wartość na skali, tym jest ono większe. Poczucie zagubienia, dezorientacji co do reguł i wartości obowiązujących w świecie towarzyszy większości badanych osób. Nasilenie występowania tego rodzaju postaw w społeczeństwie w ciągu ostatnich czterech lat wyraźnie zmalało. Warto zauważyć, że poziom anomii badany przy użyciu tego samego zestawu pytań był w ubiegłych latach dosyć stabilny i wyższy niż obecnie.

TABELA 5

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:	Zgadzam się						Nie zgadzam się						Trudno powiedzieć					
	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19
	w procentach																	
– coraz trudniej dopatrzeć się jakiegoś sensu w otaczającym nas świecie	59	63	65	62	63	51	29	28	27	29	29	38	13	9	8	9	8	11
– jedyne, czego można być obecnie pewnym, to tego, że niczego nie można być pewnym	71	75	78	80	83	77	17	16	12	14	13	16	13	9	10	6	4	7
– przy istnieniu tak wielu różnych idei, teorii i światopoglądów często już nie wiadomo, w co wierzyć	59	65	64	61	64	55	32	29	30	33	31	29	9	6	6	6	5	6

RYS. 5. Wskaźnik anomii
na skali od 1 (niski poziom) do 5 (wysoki poziom)

Badane elektoraty w relatywnie niewielkim stopniu różnią się nasileniem postaw anomijnych. Stosunkowo najrzadziej poczucia braku sensu oraz zagubienia w otaczającym świecie doświadczają zwolennicy partii KORWIN oraz sympatycy PiS.

Brak sensu oraz niepewność co do reguł obowiązujących w świecie społecznym szczególnie mocno dotyczą osoby bierne polityczne, niezamierzające głosować w nadchodzących wyborach.

ALIENACJA POLITYCZNA

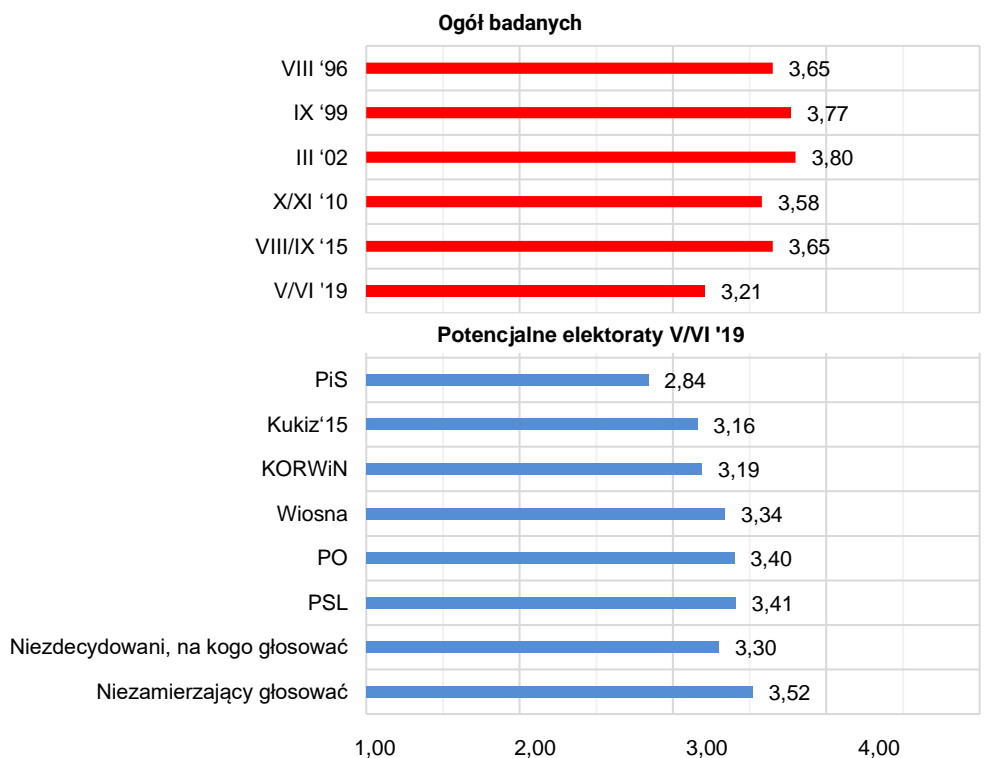
Wskaźnik alienacji politycznej powstał na podstawie czterech pytań ankiety. Na skali mierzącej występowanie tej postawy przyjmuje on wartości od 1 do 5, gdzie 1 oznacza największe poczucie podmiotowości obywatelskiej, a 5 – najwyższy poziom alienacji politycznej. Nasilenie w społeczeństwie postaw dystansu, nieufności do świata polityki wyraźnie zmalało w ciągu ostatnich czterech lat i jest najniższe, biorąc pod uwagę wszystkie wcześniejsze pomiary.

TABELA 6

Czy zgadza się Pan(i), czy nie zgadza, z następującymi opiniami:	Zgadzam się						Nie zgadzam się						Trudno powiedzieć					
	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19	VIII '96	IX '99	III '02	X/XI '10	VIII/IX '15	V/VI '19
	w procentach																	
– w naszym obecnym systemie społeczno-politycznym czują się coraz bardziej obco i nieswojo	53	62	63	56	58	44	36	30	30	36	35	47	11	7	7	8	7	9
– ludzie tacy jak ja nie mają żadnego wpływu na to, co robi rząd	88	87	88	79	78	65	11	11	10	18	20	31	2	2	2	3	2	4
– aby pełnić w naszym kraju jakąś funkcję we władzy, nie można być uczciwym człowiekiem	32	41	42	39	43	27	56	48	46	51	49	64	12	11	11	10	8	9
– większość polityków – niezależnie od tego, co mówią – tak naprawdę dba tylko o swoją karierę	82	88	89	84	88	74	10	9	8	12	9	20	8	4	3	4	3	6

CBOS

RYS. 6. Wskaźniki alienacji politycznej na skali od 1 (poczucie podmiotowości obywatelskiej) do 5 (alienacja polityczna)

Poziom alienacji politycznej bardzo wyraźnie różni uwzględnione w analizach elektoraty. Poczucia braku wpływu na sferę polityki oraz nieufności wobec mechanizmów i elit politycznych zdecydowanie najrzadziej doświadczają zwolennicy rządzącej partii. Nasilenie alienacji politycznej wśród zwolenników pozostałych ugrupowań jest istotnie większe. Do stosunkowo rzadziej odczuwających dystans i nieufność wobec świata polityki należą sympatycy Kukiz'15 oraz ugrupowania KORWIN.

Najwyższy poziom alienacji politycznej charakteryzuje osoby niezamierzające uczestniczyć w nadchodzących wyborach. Odmowa udziału w wyborach jest wyrazem odrzucenia świata polityki i reguł w nim obowiązujących. Skala występowania tego rodzaju postaw wśród osób niemających sprecyzowanych preferencji partyjnych, ale chcących głosować, jest mniejsza i zbliżona do przeciętnej w całym społeczeństwie.

CHARAKTERYSTYKI ELEKTORATÓW PARTYJNYCH, OSÓB NIEZDECYDOWANYCH, NA KOGO GŁOSOWAĆ, I NIEGŁOSUJĄCYCH

Elektorat PiS. Elektorat tego ugrupowania cechuje przede wszystkim wysoki poziom optymizmu. Nastroje panujące wśród wyborców PiS są obecnie zdecydowanie lepsze niż cztery lata temu. Ponadto wyborcy rządzącej partii wyróżniają się stosunkowo niskim nasileniem podstaw anomijnych i – przede wszystkim – najniższym spośród badanych elektoratów poziomem alienacji politycznej. Jest to niewątpliwie związane z objęciem władzy przez PiS i poczuciem wpływu na działania rządzących. Wyborcy rządzących ugrupowań z reguły mają poczucie większej podmiotowości politycznej. Inną charakterystyczną dla zwolenników PiS cechą jest stosunkowo wysoki poziom autorytaryzmu. Wiara w skuteczność rozwiązań opartych na sile i podporządkowaniu się autorytetom wśród zwolenników PiS, podobnie jak w całym społeczeństwie, jest jednak wyraźnie słabsza niż cztery lata temu. W 2015 roku wyróżnikiem wyborców PiS, cechą istotnie wpływającą na chęć poparcia tego ugrupowania w wyborach, było stosunkowo duże nasilenie postawy określanej jako paranoja polityczna, polegającej na postrzeganiu polityki jako spisku zakulisowych sił. Obecnie wartość tego wskaźnika w elektoracie PiS jest zbliżona do przeciętnej w całym społeczeństwie. Skłonność do współpracy zwolenników PiS jest przeciętna, ale mniejsza niż w większości analizowanych elektoratów.

Przeprowadzone analizy³ dowodzą, że chęć poparcia PiS w nadchodzących wyborach wiąże przede wszystkim się z niskim poziomem pesymizmu, a także z niskim nasileniem alienacji politycznej, stosunkowo małą gotowością do zaufania innym i do współpracy oraz z relatywnie dużą akceptacją rozwiązań autorytarnych.

---

³ Przeprowadzono analizę regresji logistycznej.

Elektorat PO. W ciągu ostatnich czterech lat nastroje wyborców PO pogorszyły się i należą oni obecnie do najbardziej pesymistycznych spośród elektoratów. W badanym okresie wśród zwolenników PO nasiliły się także postawy dystansu wobec polityki i nieufności w stosunku do mechanizmów i elit politycznych: poziom alienacji politycznej w elektoracie PO jest obecnie stosunkowo wysoki. Wartości pozostałych wskaźników nie uległy zmianie lub poprawiły się. Wyborców PO cechuje przeciętne nasilenie postaw anomijnych. Zwolenników tego ugrupowania wyróżnia niski poziom postawy określanej jako paranoja polityczna. Niższy niż przeciętnie pozostaje w elektoracie tej partii poziom autorytaryzmu. Skłonność do współpracy wyborców PO jest nieco wyższa niż przeciętnie.

Jak wskazują analizy⁴, deklarowanie poparcia dla PO w wyborach parlamentarnych związane jest przede wszystkim z pesymizmem w postrzeganiu rozwoju sytuacji w kraju i własnej, a także słabym nasileniem paranoi politycznej oraz anomii, a ponadto z poczuciem alienacji politycznej i gotowością do współpracy z innymi.

Elektorat Kukiz'15. Cztery lata temu wyborcy tego ugrupowania stanowili wyrazisty elektorat buntu – pesymistyczny, skłonny do spiskowego postrzegania polityki, jednocześnie przejawiający dużą gotowość do współpracy oraz otwarty na zmiany. W ciągu ostatnich czterech lat profil psychologiczny wyborców tego ugrupowania istotnie się zmienił. Zwolennicy Kukiz'15 charakteryzują się obecnie przeciętnym poziomem pesymizmu. Nasilenie myślenia o polityce w kategoriach spisku zakulisowych sił także nie odbiega od średniej wartości dla ogółu dorosłych. Wyborcy Kukiz'15 nie wyróżniają się również poziomem anomii i alienacji politycznej. Choć postawy dystansu i nieufności do świata polityki występują wśród nich z przeciętnym nasileniem, jednak są wśród nich mniej rozpowszechnione niż w wśród wyborców większości analizowanych ugrupowań, z wyjątkiem PiS. Ponadto sympatyków Kukiz'15 cechuje stosunkowo niski poziom autorytaryzmu. Wykazują też większą niż przeciętnie gotowość do współpracy z innymi.

Żadna z uwzględnionych w analizach postaw nie jest związana w sposób istotny statystycznie z zamiarem poparcia Kukiz'15 w wyborach do Sejmu⁵.

Elektorat Wiosny. Sympatyków tej partii wyróżnia przede wszystkim niski poziom autorytaryzmu. W stosunkowo niewielkim stopniu skłonni są również ulegać przekonaniu o istnieniu ukrytych sił sterujących społeczeństwem i spiskujących przeciwko Polsce. Ponadto charakteryzuje ich stosunkowo duża gotowość do współpracy z innymi. Jednocześnie zwolenników Wiosny cechuje relatywnie wysoki poziom pesymizmu oraz nieco wyższe niż przeciętnie nasilenie alienacji politycznej. Poziom anomii w elektoracie Wiosny jest zbliżony do przeciętnego w całym społeczeństwie.

---

⁴ Por. przypis 3.

⁵ Por. przypis 3.

Z przeprowadzonych analiz⁶ wynika, że chęć głosowania na partię Roberta Biedronia związana jest przede wszystkim z pesymizmem w postrzeganiu sytuacji w kraju i własnej oraz niskim poziomem autorytaryzmu.

Elektorat PSL. Zwolenników PSL wyróżnia skłonność do myślenia o polityce jako grze zakulisowych sił. Wyborcy PSL należą obecnie, obok sympatyków PO, do elektoratów nastawionych najbardziej pesymistycznie oraz charakteryzujących się wysokim poziomem alienacji politycznej. Wartość wskaźnika anomii wśród zwolenników PSL jest zbliżona do przeciętnej w całym społeczeństwie, choć na tle innych elektoratów raczej wysoka. Wyborców PSL cechuje przeciętny poziom autorytaryzmu. Gotowość do współpracy z innymi jest w elektoracie PSL relatywnie niska.

Chęć poparcia PSL w wyborach do Sejmu wiąże się z wysokim poziomem pesymizmu oraz dużym nasileniem postawy określanej jako paranoja polityczna.

Elektorat ugrupowania KORWIN. Wyborcy partii KORWIN rzadziej niż inni doświadczają poczucia braku sensu, zagubienia w świecie społecznym, niepewności co do obowiązujących w nim wartości i reguł. Bardziej niż pozostali skłonni są ufać innym i podejmować współpracę. Cechuje ich niższy niż przeciętnie poziom autorytaryzmu. Bardziej niż przeciętnie skłonni są natomiast ulegać spiskowemu myśleniu o polityce. Są bardziej niż przeciętnie pesymistyczni. Poziom alienacji politycznej zwolenników partii KORWIN nie odbiega istotnie od przeciętnej.

Żadna z analizowanych postaw nie jest związana w sposób istotny statystycznie z zamiarem poparcia tej partii w wyborach parlamentarnych⁷. Wynika to w dużej mierze ze stosunkowo małej liczebności wyborców tego ugrupowania w badanej próbie.

Wyborcy niezdecydowani. Osoby deklarujące zamiar głosowania w nadchodzących wyborach, ale niezdecydowane, kogo poprzeć, nie wyróżniają się spośród ogółu badanych. Wartości wszystkich uwzględnionych w analizach wskaźników nie odbiegają wśród nich znacząco od średnich dla ogółu.

Brak sprecyzowanych preferencji partyjnych – jak wynika z analiz – wiąże się przede wszystkim z pesymizmem w postrzeganiu sytuacji kraju i własnej⁸.

Niezamierzający głosować. Kondycja psychiczna i samopoczucie osób biernych politycznie znacząco się poprawiły w ciągu ostatnich czterech lat. Nadal jednak wyraźnie wyższy niż przeciętnie jest w tej grupie poziom anomii i alienacji politycznej. Wysokim wartościom obu wskaźników towarzyszy stosunkowo silna skłonność do myślenia o polityce w kategoriach gry zakulisowych sił. Podobnie jak cztery lata temu nieco większy jest w tej grupie pesymizm w myśleniu o sytuacji kraju i własnej. Nasilenie autorytaryzmu wśród niegłosujących zbliżone jest do przeciętnej. Skłonność do współpracy również nie odbiega od średniej dla ogółu badanych.

---

⁶ Por. przypis 3.

⁷ Por. przypis 3.

⁸ Por. przypis 3.

Jak pokazują analizy⁹, niechęć do udziału w nadchodzących wyborach jest związana przede wszystkim z pesymizmem w postrzeganiu sytuacji kraju i własnej oraz wysokim poziomem alienacji politycznej, a w dalszej kolejności także z ponadprzeciętnym nasileniem postawy określanej jako paranoja polityczna.

W ciągu ostatnich czterech lat znacząco poprawiła się kondycja psychiczna i samopoczucie Polaków. Obecnie są oni zdecydowanie mniej pesymistyczni w opiniach o sytuacji w kraju i własnej niż w latach ubiegłych. Bardzo duże zmiany dotyczą zmniejszenia skali alienacji politycznej i anomii. Oznacza to, że Polacy rzadziej niż kiedykolwiek wcześniej w badaniach CBOS doświadczają poczucia braku wpływu na politykę, nieufności do mechanizmów i elit politycznych, a także rzadziej odczuwają niepewność co do reguł i wartości obowiązujących w świecie społecznym. Mniej rozpowszechnione niż cztery lata temu jest myślenie o polityce w kategoriach spisku zakulisowych sił. Ponadto najniższy w historii badań CBOS jest poziom autorytaryzmu, a więc wiara w skuteczność rozwiązań opartych na sile i przekonanie o konieczności podporządkowania się autorytetom.

Analizowane elektoraty różnią się przede wszystkim poziomem pesymizmu oraz nasileniem alienacji politycznej. Po jednej stronie mamy więc wyborców partii rządzącej, wśród których panują najlepsze nastroje i którzy częściej niż inni mają zaufanie do mechanizmów i elit politycznych oraz poczucie wpływu na sytuację w kraju, z drugiej – wyborców PO i PSL, a także Wiosny, wśród których szczególnie wysoki jest poziom pesymizmu i którzy wyjątkowo mocno doświadczają obecnie alienacji politycznej.

Opracowała

Beata Roguska

---

⁹ Por. przypis 3.